

Дринаго – Белград в средновековните карти – портолани

Ж. Войников

Българският Северозапад е отразен по интересен начин в средновековната карта – портолан (навигационна карта за крайбрежно плаване, идва от латинското portus – пристанище), дело на **Анджелино де Далорто**.

Той е каталански картограф от о-в Майорка, за който са предполага, че е едно и също лице с **Анхелино Дулсерт**, работил също в Майорка. Смята се, че картата е съставена в периода 1325-1330 г. Съхранява се в Библиотека «Томазо Корсини» - Флоренция. (1)

На р. Дунав са дадени българските градове, Вичина (Vecina) (при дн. рум. село Нуфъру) и Видин (Budim). На малко разстояние западно от него се намира река Дринаго, която извира от планина означена като tuo Piuo.

На запад от нея е р. Дрино (flui Drino), т.е. Дрина. В горното си течение, Дринаго, се разделя на два ръкава, вливащи се в Дунав.

На отсрещния дунавски бряг се намира остров Сирмиум (Insula Sirmium), образуван от две разклонения на р. Тиса. Между двата ръкава на Дринаго има малък остров, в който е изобразен град с име Дринаго, със знаменце на кулата – бял плат с червена «Ш-образна» тамга в средата.

П. Коледаров напълно погрешно го идентифицира с Търново. (2) Знаменцето с тамгата фигурира само на първата карта на Далорто от 1325 г. На

втората негова карта от 1339 г., то вече отсъства но градът фигурира като топоним на същото място, докато на Вичина и в двата варианта на картата фигурира татарска ногайска тамга, тъй

като я има и на север от Черно море, в земите на Ногай - . Известна е още с названието «татарска везна» и символ на Златната Орда.

В изданието през 1375 г. «Каталански атлас» на Абрахам Крескес, на мястото на Дринаго и отбелязан гр. Dinoco. В своята книга (1839 г.) от Ж. А. Бюшон, публикува повечето названия в атласа, като се опитва да ги свърже със съвр. му топоними. На мястото където се очаква да е дунавския Белград, е поставен никому неизвестния Дринаго / Диного.

Очевидно е, че каталанските картографи са използвали латино-унгарското название на Белград «Alba de nander», съкратено до **Denander** (български бял град, от унгарското **Нанадорфехервар** или **Ландорфехервар**, Nándorfehérvár / Lándorfehérvár > Volgárfehérvár), което е било деформирано до **Дринаго**, от Денандер > Дринаго > Диного. (3), (4)

***

Староунгарското название Nándor означава «българин» или «български» и е свързано с най-древният български синоним на етнонима «българи» – **унгундури, венентери**.

Самият той е с много древен произход и идва от името на управляващото племе или род на степната империя на юечжите, или арсите тохари в Гансу (Северозападен Китай, Сницзян) и прилежащите райони на Централна Азия, което китайските източници отбелязват като венуту (wēn ōu tú) 温偶駝.

Неочаквано, названието «(в)унгундури / (в)унгунтури» се открива най-рано в китайската династична история на династията Старша / Западна Хан (206 г. пр. н.е. – 9 г. от н.е.) или «Хан-шу», във връзка със съдбата на т.нар. «сяо юеши / юечжи» (Xiǎo Yueshì) 小月氏, частта от народа юечжи (тохари-арси), които остават в своята родина Гансу и се подчиняват на Сюнну. Известно е че Сюнну нанасят няколко сериозни поражения на тохарите в Гансу, първите две са от шаню Маотун, а последното и най-тежко е от наследника му Лаошан в 166–165 г. пр. н.е. След този окончателен разгром, основната тохарска общност на арсите, водена от своята царица, мигрира на запад към Средна Азия, където след 1-2 века, дават началото на Кушанската държава. Друга по-малка част остава в старата родина Гансу и се подчинява на Сюнну.

Съотв. първите, китайците наричат «да юеши / юечжи» 大月氏, т.е. «големи юечжи», а вторите - «сяо юеши

Drimago на карта на Ортелиус от 1570 г.

Dinaco в "Каталанския атлас" от 1375 г. автор: Абрахам Крескес

/ юечжи» (Xiǎo Yueshì) 小月氏, или «малки юечжи». В «Хан-шу», гл. 94б, се съобщава, че владетелят на «малките юечжи», станал васал на шанюя, и имал титлата «**веноутован**» (wēn ǒu tú wáng) 溫偶騶王, последният знак 王 означава «владетел, княз». По този въпрос известният руски китаист А. Малявкин пише: «Титлата **Вен-ван (Wen-wang)** 溫王 се съобщава в повечето китайски източници, но подробна информация за нея няма. **Може да се предполага, че в случая това е обозначение на родовоплеменно название съществувало при юечжите**». (5) И **това е една особено важна констатация, помагаща да решим главният «х» в прабългарското уравнение!**

Твърде интересна е възстановката на произношението на това съчетание. Според речниците на китайските йероглифи, на С. Старостин, Аксел Шюслер и Бъкстър-Сагар, реконструкция на произношенията на йероглифите, в епохата Хан е било ^hwānpŋwātú, в средновековен китайски ^hwənpŋəwthwāj / ^honnpŋəwthwāj (Старостин), в древнокитайски ^hŋnpŋō*(l)ats, в епохата Източна Хан ^huənpŋobduos, ^huənpŋobthuas, (Шюслер), или в древнокитайски ^hunnpŋh(r)o^h[d]^har, средновековен китайски ^hwonpŋguw^xda (Бъкстър-Сагар), Според обобщените данни на електронния речник «Wiktionary» за реконструкцията на произношенията, в древнокитайски имаме ^hun-ⁿgo^h-t^hōts, а в ренносредновековен китайски ^huon-ⁿgu^h-t^hwāj. (6), (7), (8)

Целия израз wēnpŋtú е китайска транскрипция на чуждо некуитайско название, от тохарски произход, като реконструкцията на произношението в епохите Хан и Тан, е максимално близко до **оунгудур / унгунтур** или уногундури. **Така става ясно, че управляващият род или племе у юечжите тохари, се е наричало онгунтури / унгундури**, и отговаря на тохарската дума **wīnāññentār**, в пратохарски ***weoñduru**, което означава славен, победоносен, щастлив, успешен, т.е. добър, надежден и т.н., **Винанхентар / Уинанхентар** – славния, «богоизбрания» управляващият род! (9)

Знакът ñ предава носовия звук «ñh» или «ñy», което показва че формата «уногундури» е максимално близка до първоизточника. Самото пояснение «управляващи» се е превърнало в нарицателно название на общността, подобно напр. на «царски скити, царски саки». Уногундуриите произлизат директно от управляващото ядро на тохарите-арси.

***

Но да се върнем на Балканите. Въпросната р. Дринаго, вероятно е р. Колубара, която се влива в Сава, на запад от Белград, а зоната между устията на реките Колубара и Морава е представена като остров образуван от делтата на една река.

По-късно в европейската картография от XVII в. названието се променя в Дримаго (Drimago), и запчва да се свързва с античния град Диногетия (Dinogetia), или Динигутия (Dinigutia) намирал се до с. Гарван в района на гр. Мачин, при последния завой на Дунав, преди образуването на делтата. (10), (11) И това идва от междинната форма Dīnoso използвана от Абрахам Крескес.

Пръв прави тази нова локализация в своята карта от 1566 г. Джакомо Касталди. Той преименува Drīnago в Drīmago и го премества някъде на изток от Русе. Картата е препечатана от Абрахам Ортелиус и включена в неговия атлас, който за времето си е смятан за много авторитетен. Когато западните картографи от XVII – XVIII в. започват да съставят осъвременените карти на Птолемей, те съвсем произволно поместват античните наименования върху съвременните им известни топоними.

Dinogetia е била малка крепост на десния бряг на Дунав на 8 км източно от Галац. Крепостта е окончателно изоставена около 1186 г., или това е времето на въстанието на Петър и Асен. Т.е. към времето на съставянето на първоизточника на портолана на Далорто населеното място не е съществувало.

Румънския историк Лауренций Радван (Laurențiu Rădvan), отива по-далече в своето заблуждение, и предполага, че Далорто е объркал Дринаго с Браила, която в средновековните италиански карти се среща като Brillago, но вместо с начално «В» го е записал с начално «D». (12)

КАТАЛАНСКИ АТЛАС - БАЛКАНИТЕ

Каталанският атлас от 1375 г. на Абрахам Крескес, съдържа повече обозначени градове, отколкото в картата на Даларото. Тук ясно се вижда, че Дринаго / Диноко, не е Търново, Диногенция или Браила, а точно Белград. Съседният в югозападна посока отбелязан град е Елча (Elca), който точно отговаря на споменатия от архиепископ Данило (житието на крал Милутин), град Елеч – укрепена крепост в близост до Нови Пазар, а още по югозападно е гр. Posga, отг. на гр. Пожега в планината Златибор, в Сърбия. Следващият град на Дунав, след Диноко е Буда. До него е посочен Ragatos, който отговаря на съвр. гр. Раец (Рајес), в унгарски Ragescs (13), разположен доста по-северно от Буда, сега в Словакия, окръг Жилина, на р. Ваг, приток на Дунав, а на запад от Буда е Albargala, или Albe-Royale, «Бялата крепост» или «Кралският Бялград» – Сехешфехервар, над който е изобразено унгарското знаме, тъй като е бил важна резиденция на унгарските крале и втора столица след Буда.

В близост до Пожега е изобразена планина, от която започва въпр. р. Дринаго / Диноко. Именно в района на планината Златибор започва р. Сръбска или Западна Морава, Пожега е разположен на бреговете ѝ, а в непосредствена близост, са изворите на Колубара¹, която тече на север. Напълно понятно,

¹ П. Добрев разпространи, твърде невероятната и навина хипотеза, че името на реката идвало от българското «колобър», т.е. «река на жреца». Според сръбските източници, името

Колубара и Морава са схванати от картографите за една река, между ръкавите на които се намира Дринаго / Диноко. Отбелязан е и гр. Варадин (Vuradin) в Славония, а между България и Босна е отбелязано селище Casina (Касина) което е неясно, възможно е да означава просто «село», напр. в италиански cascina е чифлик, село, земеделско стопанство, поземлено владение, идва от casa – къща. Твърде възможно е Касина да отговаря на средновековния сръбски манастир Градац (Ибърски Градац), посторен през 1277–1282 г. като «задушбина»² на кралица Елена Анжуйска, съпруга на Стефан Урош I и майка на Милутин и Драгутин. Тя е погребана тук след смъртта и` в 1314 г. Манастирът се намира на 12,5 км от средновековната крепост Брвеник (Бръвеник). Друга възможност е Касина да отговаря на крепостта Градец (Cetatea Grădeț), разположена в близост до крепостта Михалд (Мехединци) в Северинския Банат,

които за кратко време са владени от Михаил Шишман.

В «Атласа» освен названието *Balgarii*, на Балканите, се открива и *Burgaria*, разположена на север от Дунавската делта. Това положение отговаря на кратко владяната от Теодор Светослав, територия между Дунавската делта и устието на Днестър, като е посочен и гр. Килия.

Разбира се картата е твърде неточна и схематична, **но идентификацията на Дринаго – Алба Денандер или Белград не подлежи на съмнение!**

Твърде интересен и въпросът и с наличието на «Ш-образната» тамга. Появата и` изобщо не е случайно хрумване на средновековния картограф. Върху група български монети от XIV в. на реверса има изобразен знак наподобяващ буквата Ш. Същият знак присъства и върху капител от средновековна църква във В. Търново.

Знакът-тамга Ш се открива върху монетите на Михаил Шишман, и върху монета на Иван Стефан, а знак-тамга Ш,

подобна на тази отбелязана от Далорто, се среща върху монетите на Иван Срацимир и Иван Шишман (14) Един друг изследовател Стоян Авдев, свързва

идва от по-старото местно название Колук-бара, (бара, както и в български ozn. река).

² В Средновековна Сърбия, задушбина се нарича църква или манастир, построен от даден владетел, «за успокоение на душата му» и за «опрощение на греховете му».

Щ, не с Михаил Шишман, а с Михаил Асен, престолонаследника на Иван Александър, загинал преждевременно в бой с турците.

Тамгата представлява родов знак, използван за маркиране на собственост у степните народи. По същество тамгите изпълняват идентични функции с гербовете. (15) В случая тази тамга е сигурен белег за кумански произход.

Подобна (но не идентична) тамга Щ е притежавал казахския род Сиргели от Старшия казахски жус³, а тамгата на рода Уйсун е Ш. Казахите са преки потомци на кипчаките (куманите), а сиргели и твърде сходно с названието на куманското племе сири. Същата тамга Щ са имали Сеид Ахмед-хан (1432–1465 г.) и баща му Керим-хан (Керимбердей-хан). Керим-бердей (1413–1414 г.) е хан на Златната Орда, а сина му управлява т.нар. Голяма Орда, която след разпадането на Златната Орда, обхваща земите по Долното Поволжие, между Казанското, Кримското и Астраханското ханство, с център Сарай. Керим-бердей е син на златноорденския хан Тохтамъш (1380–1395 г.). Родът им произлиза от Мангишлак (Западен Казахстан, платото между Каспийско и Аралско море).

Ш-образни тагми притежават и някои родове на кримските татари от района на Евпатория, съотв. Ш – родът/племе кенегез, а Щ - родът/племе сиджеут. (16)

Въпросът е, какво е искал да покаже Далорто с «Ш-образната» тамга над Белград? На изток от Дринаго и на север от Дунав в областта на Северин е поставил надпис *Bulgaría*, т.е. Българската държава.

Не може да се приеме за вярно твърдението на П. Коледаров, че «Поставеното от Анхелино де Далорто знаме при Търново (б.а.: Дринаго) с монограма на цар Михаил Шишман ни помогна да разкрием герба на Шишмановци — три лъва, разположени един под друг — подобно на срещания в други хералдически паметници». (17) Става дума за тамги, а не за гербове и това е така, заради куманския произход на българските царски династии от II-то Българско царство. Тамгите са сходни но не и еднакви: Щ Ш.

Едното обяснение е, че картата на Далорто отразява състоянието по време на Иван Асен II, когато Белград и Северин са най-западното и най-северното българско владение, и Ш е тамга на Асеневци. (18)

В 1319 г., няколко години преди създаването на картата, Унгария си връща властта над Белград и над Северин, след потушаването на бунта на бан Теодор, съюзника на Михаил Шишман.

Преди това Белград е владян за кратко от сърбите. Но тамги от времето на Иван Асен II не са известни, а тамгата Ш е подобна на по-късната Щ, известна от монетите на Иван Шишман, но в огледален вид.

Другото възможно обяснение е, че това е тамгата на Дърман и Куделин, които се обособяват точно в този район, на изток от Белград. Вероятно за известно време са владели и Белград, тъй като походът им след битката при езерото Ход е на юг по Тиса и през Срем който разорили, на изток, т.е. няма как да не минат през Белград, но не са успели да задържат контрола над града и изобщо на земите на запад от Морава. Освен това унгарските извори съобщават, че куманите и татарите, владеят временно и разоряват Мачва, т.е. земите на запад от устието на Морава. Приликата с тамгата на Михаил

³ Виж тамгите на казахите: <http://www.history.kz/ru.php>. Родът (племето) Сиргели произлиза от Седморечието, днес обитават Южен Казахстан и Ташекнтска област на Узбекистан. Едно от големите кумански племена е това на сирите.

Негова столица става гр. Дебърец, в близост до Белград който остава под пряко унгарско управление. Но тези земи реално не са под унгарска власт, тъй като тука се настаняват разбунтувалите се кумани.

В същата 1284 г. унгарският крал Ласло IV Кун предприема поход срещу настанилите се в банатите Браничево (между р. Колубара и р. Пек), и Кучево (между р. Пек и Железни Врата), двама братя кумани Дърман и Куделин. Първоначално кралят започва преговори, чрез своя сановник магистър Георг, но Дърман и Куделин не са склонни да се признаят за унгарски васали. Те се превръщат в сериозна заплаха за съседните унгарски владения, и особено за областта Мачва, която реално се владее от Драгутин.

Магистър Георг воюва с тях, и има малък успех (успял да плени един от приближените на Дърман), тъй като на 08.01.1285 г. крал Ласло издава грамота с която награждава магистър Георг, син на Симон, със селата Шовар, Шопатак и Делне, «за участието му в битките с Дорман и българите». (23) Унгарският крал ясно посочва, че местното население на Браничево, тогава е било българско! А потомците на магистър Георг приемат фамилията Шовари – и стават един от благородническите унгарски родове.

На Драгутин, като унгарски васал, се пада честта и основната задача да се справи с непокорните кумани и присъединилите се към тях местни българи. Той нахлува в земите им, но не постига никакви успехи и се оттегля. Като отговор, в периода 1285-89 г., братята нахлуват в земите му, подпомагани от татарски войски и опустошават Мачва. (24) Унгарският крал организира коалиция срещу тях, като привлича и Милутин, чрез брак със сестра си принцеса Елисавета, сестра на Каталина, съпругата на брат му Драгутин. (25)

Тези събития са описани най-подробно от архиепископ Данило, автор на Житието на Св. Милутин: «Мина известно време след това и благочестивият крал Стефан, прие властта над Сремската земя, а в държавата на Браничевската земя, в мястото наречено Ждрело, се укрепиха двама самовластни велможи, които не се бояха от нищо, двамата братя от една майка⁵ Дърман и Куделин. Гордееха се със своята сила и не признаваха никаква власт над своите предели... И тогава той (Стефан) дойде в тяхната държава, в Браничевската земя, но не можа да им навреди, защото те бяха силно укрепени. И като не можа да ги изгони оттам, той се върна в своята държава. И като видяха насилието което искаше да им стори благочестивия крал, те събраха войска от народа татарски и кумански, давайки много злато. И нападнаха земята на благочестивия крал Стефан като му сториха много пакости и злини. .... Господин краля Стефан се оказа в голяма беда, и като нямаше какво да направи, отиде при своя възлюблен брат крал Стефан Урош, като се срещна с него в земята на Расинската жупа на река Морава, в мястото наречено Мачковци⁶ (съвр. с. Мачковац на запад от Крушевац, виждаме, че

⁵ «Двама братя от една майка» – този израз показва, че са полубратя от двама различни бащи и една майка.

⁶ Идва от думата **мачка** – котка. Думата се смята за аварска или куманска по произход. Освен в български се среща в сръбски мачка, хърватски, словашки, словенски маџка, унгарски маска, румънски маџа – маца, котка, албански matca, маџок – котка, котарак. Откриваме паралели в осетински иронски мысы, дигорски musu - названия на котката и барса. Според Абаев думата е от тюркски произход, в караханидски mīš, узбекски mišuk, уйгурски mōšuk, кумикски mišik, киргизки, казахски мышық, кумански мысыкъ, маџе – котарак, масі – котка, бурятски mišgəj – котенце, като съществува мнение, че в тюркските езици се касае за согдийска замяка mškyš – котка. В крайна сметка, кои са я донесли в Източна Европа, аварите или куманите, не е ясно.

тогава името е било българско с оконч. -ци, а не сръбското -ац)...».

Следва описание на съвместния поход на двамата братя Стефановци и завладяването Браничево: «Чувайки молбите на възлюбения си брат, моят господар, височайшият крал Урош (Стефан Милутин), веднага заповяда, да се събере войска от цялата държава, в помощ на своя брат. И като събра войската, воден от братската си любов, той тръгна срещу метежниците и бунтовниците. С божията помощ, те наложиха волята си, и прогониха недоброжелателите от своето наследство, а те се върнаха посрамени, победени и опозорени. Моят господар крал Урош (Милутин) взел цялата им държава, и я предал на своя любим брат, крал Стефан (Драгутин). И след като почетоха бога, тъй като с божията помощ победиха неприятелите, отпразнували победата и се разделили братски, като всеки се върнал в своя дом».

Данило посочва че тогава се е появил Шишман⁷: «В това време, се появил в българската земя, някакъв княз на име Шишман, и той живял в града наречен Бдин, и той държеше съседните краища и много български земи...». Т.е. Шишман се е появил във Видин по едно и също, или в близко време с Дърман и Куделин. (26), (27)

В Унгария в XIV–XV в. са били познати много влашки «кнезове» с името Шишман (Šišman) в областта Хацег. (28) Това е косвена податка откъде идват Шишмановци, от една територия населена с власи и кумани, гранична със земите на Ногай, който владее цялата Влашка низина. Хацег се намира в Трансилвания в близост до Хунедоара. А гр. Хунедоара, в унг. Хуняд е родовото владение на Янош Хуняди, за който се предполага, че също е от кумански произход, тъй като «хун/кун» е унгарското название на куманите.

С помощта на Ногай в 1292 г., деспот Шишман, «с войска от татарския народ» навлиза в Браничевската област, прониква в Косово до Хвостно и околностите на Печ. От унгарските извори се вижда, че през тази година, татарите проникват на запад и овладяват Сремската област или Мачва, а на юг «безбожните кумани» разграбват манаситра Жича, намиращ се до Кралево.

В местността наречена Ждрело (но не в Подунавие, а Руговската клисура в Косово), близо до съвр. селище Ругова, Шишман попада в капан, и е отблъснат от сърбите. Милутин достига до Видин, като завзел всички Шишманови земи, а той избягал на север от Дунав при татарите. Когато Милутин смятал да «разори селищата и да изтрие града (Бдин), където бил царският двор, от лицето на земята, и да опустоши цялата държава (на Шишман)», победеният Шишман се явил пред Милутин, просейки милост, и се разкалял за сторено. Тогава Милутин се смилил и великодушно му върнал цялата държава.

Шишман и Милутин се помиряват, за което Данило съобщава: «И след това (помирението между Шишман и Милутин), му дал за жена (на Шишман) дъщерята на своя велик жупан Драгош, и го почел с уважение и много дарове. Виждайки неговата (на Шишман) преданост, послушание и подчинение, този благочестив крал (Милутин), от многосърдечна любов, дал своята дъщеря (Анна Неда) за жена на неговия сина, наречен Михаил, който после станал цар на цялата българска земя». (29)

---

⁷ В тюрк. **шишман (šišman)** озн. дебел, тлъст, едър, голям, виж бълг. диалектно шищисал – подут, оточен, шишко – дебел човек, или думата шишарка, предвид тумбестата форма, все думи от кумански произход.

Прави впечатление «необикновеното великодушие» на сръбския крал пред победения Шишман, което показва, че Данило доста е преиначил събитията, за да не урони престижа на Милутин. Войната не е била победоносна за сърбите, а точно обратното, след първоначалното поражение в Руговската клисура, Шишман с татарските си съюзници, сериозно е притиснал Милутин. Милутин се е признал за васал на Ногай, покровителя на Шишман и това «помирение» е скрепено с браковете. Събитието най-вероятно е станало около 1296 г.

Но мирните отношения не траяли дълго, Данило пише: «С този поганец дойдоха тези, които преди това воюваха срещу държавата на благочестивия крал, за което вече разказах. Този нечестивец, се надигна с татарски сили и тръгна срещу праведния».

Данило не съобщава имена. По смисъла на текста, се вижда, че «нечестивеца» е Шишман, но кои са тези които и преди това воювали с Милутин? От текста не става ясно дали това са прогонените Дърман и Куделни, вероятно получили убежище при Шишман, или става най-общо дума за татарите ?

И този път Милутин е сразен и принуден да изпрати сина си Стефан (Дечански) като заложник при Ногай. Това става малко преди смъртта на Ногай в 1299 г.

П. Ников датира това събитие в 1291 г., основавайки се на грамотата на Андраш (Ендре) III, за награда на магистър Лаврентий от 1293 г. Предвид, обаче и другите събития, татарският поход, разоряването на Жича, при всички случаи това е станало не по-рано от 1292-93 г., и не по-късно от 1295-96 г., когато е вторият поход на татарите, завършил с васалството на Милутин. (30), (31)

Не е ясно защо при този поход, Ногай не е възстановил влиянието си в Мачва, и не е притиснал Драгутин. Ал. Узелац предполага, че Ногай не е искал да влиза в конфликт с Унгария, тъй като Драгутин е нейн представител, а в същото време на изток вече е започнал бунтът срещу него, вдигнат от Токтай. (32)

Походът на татарите през 1292-93 г. е очевидно координиран с действията на Дърман и Куделин, чийто владения граничат непосредствено с Мачва, и както мисли Ал. Узелац, най-вероятно братята са държали под свой контрол не само Браничево и Кучево, а и земите на запад от Морава, достигащи до областта Мачва. Тогава, около 1292 г. е бил опожарен манастира Жича, намиращ се до съвр. гр. Кралево «от безбожите кумани» както отбелязва архиепископ Данило, в житието на своя неприяк предшественик Евстатий (починал през 1286 г.). Тогава оцелелите монаси заедно с архиепископ Яков I, пренасят каквото е спасено след погрома в Печ, заедно с мощите на архиепископ Евстатий, починал няколко години преди това. (33)

От грамотата от 1298 г. за награждаването на братята Матеус, Паул, Михел, синовете на Урбан и на магистър Угрин Чак, се вижда, че татарите са навлезли в Мачва но са отблъснати, което навява на мисълта, че Дърман и Куделни са сразени окончателно едва тогава, а Драгутин се е възползвал от унгарската победа и е завладял Браничевската област. Така че в продължение над едно десетилетие, от 1284 до 1295-96 г., с помощта на хан Ногай, Дърман и Куделин успяват да задържат Браничево и Кучево като свое независимо владение.

Интересен факт е, че и днес в района на Браничево (община Пожаревац), и древния Виминанциум, на 4 км от старото устие на р. Млава в Дунава, се намира селището **Дрмно**, т.е. **Дръмно**. През XIX в., населението в района на

реките Млава и Пек, наричали руините на две средновековни крепости, градът на Дърман и градът на Куделин (Ал. Узелац). Днес Дръмно е селце с малко над 1000 души население, но в XIII – XIV в. е било селище, носещо името на Дърман. Селото е известно от дарствена грамота на Стефан Лазаревич, в която се споменава че то, заедно с други села са били подарени от княз Лазар на някакъв манастир. Така че селището е съществувало през XIV в., т.е. не е ново, примерно от XVIII – XIX в.

Името Дърман е било доста разпространено при куманите, напр. В. Стоянов посочва още селата Дерманци, Дърманци в Софийско и Врачанско, три села в Румъния носят имената Дърманеци. В Унгария, окръг Хевеш и днес има селище Дорманд (Dormánd), което по-рано е известно като Дорманхаза (Dormánháza). Като име Дръман, Дърман се е срещало в Молдова, Албания, и до XV в. основно в Софийско и Северна България. В Бреговоско има и село Куделин, а между Дяково и Дечани в Косово се намира село Шишман, споменато в турски данъчен регистър от 1477 г. (34)

Днес, в българската именна система, производни на името Дърман, са фамилните имена Дерманов(и), Дармонов(и), Дърмонов(и), Дермонев(и), Дерменов(и), Дермански, Дерманчев(и), Дермонски, Дармонски, Дърмонски, а на Куделин – фамилните имена Кудев(и), Кудлов(и).⁸ (В. Илиев)

След тези събития, Браничево, вече окончателно е загубено от България и за българите. (35), (36) Бившите унгарски банати Браничево и Кучево (Borouch et Kuchou), където се обособяват Дърман и Куделин, стават част от владенията на Стефан Драгутин, и васални на Унгария. Шишман запазва своите владения които на запад достигат до големия завой на Дунав при Кладово и Железни врата и границата върви по планинската верига Мироч-Хъртен, или вододелът между Тимошката долина и басейните на Млава и Пек, като на запад достигат до средното течение на р. Морава при Ровно и Сталак.

Използвана литература:

(1) Атлас – Българските земи в Европейската картографска традиция (III – XIX в.), изд. „Тангра-Танакра“ София. 2008, стр. 58-59.

(2) П. Коледаров. Историческа география на средновековната Българска държава. Част 2. София. 1989, стр. 19.

(3) JANUSZ SMOŁUCHA, PRZEMYSŁAW STAŃKO. O episkopacie tytularnym średniowiecznej i wczesnonowożytnej Polski (w związku z książką Krzysztofa Rafała Prokopa, Biskupi pomocniczy w diecezjach polskich w dobieprzedtrydenckiej (2. p o l XIII-J. po IX V l w.), Kraków 2002, s. 392), стр. 538.

(4) Jean Alexandre Buchon. Notice d'un atlas en langue catalane, manuscrit de l'an 1375 conservé parmi les manuscrits de la Bibliothèque royale sous le numéro 6816, fonds ancien, in-folio maximo. Paris. 1839., стр. 85.: Виж също самият атлас с голяма резолюция на карите: <http://www.bigmapblog.com/2011/cresques-catalan-atlas-world-map-1387/>

(5) А. Малявкин. Танские хроники о государствах Центральной Азии. Новосибирск. 1989 г., стр. 197, 257.

(6) Axel Schuessler. ABC ETYMOLOGICAL DICTIONARY OF OLD CHINESE. University of Hawai'i Press Honolulu. 2007., стр. 607, 519.

---

⁸ Името **Дърман** отразява тюркския глагол *tur/*dur – стоя, отстоявам, аналог на българското Стоян. Дорман е име на тюркско (кипчакско) племе/род, сред татарите. **Куделин** произлиза от древнотюркското *qudul / qutul – спасявам, освобождавам, т.е. «спасител», аналог на българското Спас. (вж. Древнетюркский словарь. Ленинград. (1969, стр. 464, 474) Опитът да се обясни с българското **къделя**, който се среща в българската и сръбската литература, е куриозен и лишен от елементарна лингвистична логика.

- (7) Baxter-Sagart Old Chinese reconstruction, version 1.1 (20 September 2014) William H. Baxter and Laurent Sagart, стр. 147, 19.
- (8) Sergey Starostin. Chinese characters.
- (9) D. Q. Adams. A DICTIONARY OF TOCHARIAN B. Amsterdam. 1999., стр. 730, 735, 744.
- (10) Peter Heylin. Cosmographie in four Books. Second book. Containing the chorographie and historie of Belgium, Germany, Denmark, Swetbland, Russia, Polamd, Hungary, Sclavonia, Dacia, and Greece, with the isles thereof. London. MDCLXVIII. (1668.), стр. 175.
- (11) Robert Morden. Geography Rectified: Or, A Description Of The World, In all its Kingdoms Kingdoms , Provinces, Countries , Islands, Cities, Towns, Seas, Rivers, Baysies, Capes, Ports; Their Ancient and Present Names, Inhabitants, Situations, Hisories, Cusoms, Governments, As also their Commodities, Coins, Weights, and Measures, Comparcd with those at London. MDCXCIII. (1693.), Illusrated with Seventyeight maps., стр. 268-269.
- (12) Laurențiu Rădvan. At Europe's Borders: Medieval Towns in the Romanian Principalities. Brill. Leiden. 2010., стр. 249.
- (13) ENCYCLOPEDIA BRITANNICA OR DICTIONARY OF ARTS, SCIENCES, AND GENERAL LITERATURE. SEVENTH EDITION, WITH PRELIMINARY DISSERTATIONS ON THE HISTORY OF THE SCIENCES, AND OTHER EXTENSIVE IMPROVEMENTS AND ADDITIONS; INCLUDING THE LATE SUPPLEMENT, A GENERAL INDEX, AND NUMEROUS ENGRAVINGS. VOLUME XIX. ADAM AND CHARLES BLACK, EDINBURGH; M.DCCC.XLIL. (1842), стр. 12:
- (14) Nikola Moushmov. Ancient Coins of the Balkan Peninsula by Translation from the Bulgarian and HTML Conversion by STS Enterprises Denitsa Genkova, Dave Surber and Slavei Slaveev., виж XV. Medieval Bulgarian Coinage.
- (15) И. Войников. История на българските държавни символи. В. Търново. 2017., стр. 239-246.
- (16) Знаки тюркских владетелей: <http://fotki.yandex.ru/users/resurs3sergiy/view/328360/?page=0> и Генеалогия и Хронология Правителей Золотой Орды (по монографии Ж. М. Сабитова генеалогии джучидов): <http://www.elim.kz/article/191/>
- (17) П. Коледаров. Историческа география на средновековната Българска държава. Част 2. София. 1989, стр. 125.
- (18) И. Войников. История на българските държавни символи. В. Търново. 2017., стр. 242.
- (19) Т. Живковић, Вл. Петровић, Ал. Узелац. АНОНИМОВ ОПИС ИСТОЧНЕ ЕВРОПЕ. Београд. 2013., стр. 122, 164.
- (20) Магистр Рогерий. Горестная песнь о разорении Венгерского королевства татарами: Перевод с лат. А.С. Досаев Санкт-Петербург. 2012., стр.35-36, 251-252.
- (21) Г. Занетов. Западните Български земи и Сърбия. София. 1917, стр.97-99.
- (22) Vásáry István. Cumans and Tatars: Oriental Military in the Pre-Ottoman Balkans, 1185-1365., стр. 103.
- (23) Vásáry István. Cumans and Tatars: Oriental Military in the Pre-Ottoman Balkans, 1185-1365., стр. 104.
- (24) Г. Занетов. Българи на Морава. София. 1914., стр. 15.
- (25) Ал. Узелац. Под сенком пса : Татари и јужнословенске земље у другој половини XIII века. Београд, 2015, стр. 209
- (26) Архиепископ ДАНИЛО II "ЖИТИЕ МИЛУТИНА". превод от сръбски: Данило Други. Животи краљева и архиепископа српских . Службы. Просвета. Српска књижевна задруга. Београд. 1988.
- (27) В. Абаев. Историко-этимологический словарь осетинского языка. Том 2 (L-R), стр. 143.
- (28) В. Стоянов. Кумано-печенежки антропоними в България през 15 в. София.2000., стр. 197.
- (29) Архиепископ ДАНИЛО II "ЖИТИЕ МИЛУТИНА"....
- (30) Ал. Узелац. Под сенком пса..., стр. 210.
- (31) Ал. Узелац. СРБИЈА, БУГАРСКА И ТАТАРИ У ДРУГОЈ ПОЛОВИНИ XIII ВЕКА..., стр. 231-231, 234.
- (32) Ал. Узелац. СРБИЈА, БУГАРСКА И ТАТАРИ У ДРУГОЈ ПОЛОВИНИ XIII ВЕКА ..., стр. 232-233.
- (33) Ал. Узелац. СРБИЈА, БУГАРСКА И ТАТАРИ У ДРУГОЈ ПОЛОВИНИ XIII ВЕКА. Докторска дисертација. Београд, 2012, стр. 212-213.
- (34) Ал. Узелац. Под сенком пса..., стр. 217.

(35) Хр. Димитров. Българо-унгарски отношения през Средновековието. София. 1998, стр.200-201.

(36) П. Ников. Северозападните български земи в средните векове. сп."Исторически преглед", бр.1,1930.., стр.145-147.